

Capitulum XIII

ANNUIS ET MENSIS

vocabolario

annus - i (♂)	anno
mēnsis - is (♂)	mese
diēs - ei (♂)	giorno
saeculum - ī (♂)	secolo
tempus - oris (♂)	tempo
faciēs - ei (♀)	paccia / viso
māne	(senza declinazione) → "di mattina"
vesper - erī (♂)	sera
nox - noctis (♀)	notte
initium - ī (♂)	inizio
hōra - ae (♀)	ora
meridiēs - ei (♂)	mezzogiorno
lūna - ae (♀)	luna
stēlla - ae (♀)	stella
lūx - lucis (♀)	luce
fōrma - ae (♀)	forma
kalendae	- īarum (♀) del primo del mese
īdūs	- uum (♀) il 13 o 15 del mese
nōnae	- arum (♀) 5 o 7 del mese
aequinoctium - ī (♂)	equinozio
aestās - ātis (♀)	estate
hiems - mis (♀)	inverno
vēr - veris (♂)	primavera
autumnus - i (♂)	autunno
imber - bris (♂)	pioggia
nix - nivis (♀)	neve
lacus - ūs (♂)	lago
glaciēs - ei (♀)	ghiaccio
urbs - urbis (♀)	città
postrēmus	- a- um { <small>aggettivo di: prima classe</small> } > di: "primus" (ultimo)

Ianus - i ♂ | Mars - r̄is ♂

Dum (mentre) | aut (altrimenti) → esclude

ceterus - a- um (altro)

postremus	
dimidius	- a- um (mezzo) { <small>agg. 1^a classe</small> }
aequus	- a- um (uguale)
clārus	- a- um (chiaro)
tōtus	- a- um (tutto/intero)
obscūrus	- a- um (oscuro)
exiguus	- a- um (piccolo) = parvus
calidus	- a- um (caldo)
frigidus	- a- um (freddo) { <small>agg. 2^a classe</small> }
indēclinābilis	- e (indeclinabile)
ūndecim	(undici)
trīgintā	(trenta)
sexāgintā	(sessanta)
ducentī	(duecento)
trecentī	(trecento)
quīntus	- a- um (quinto)
sextus	- a- um (sesto)
septimus	- a- um (settimo)
octāvus	- a- um (ottavo)
nōnus	- a- um (nono)
decimus	- a- um (decimo)
ūndecimus	- a- um (undicesimo)
duodecimus	- a- um (dodicesimo)
nōmināre	(nominare/chiamare)
illūstrāre	(illustrare)
incipere	(cominciare)
operīre	(coprire)
velle	volo voluisse (volere)
erat	erant
vel	(o/oppure)
tunc	(allora) → "naquele tempo" <small>→ passato</small>
nunc	(ora, adesso) <small>→ presente</small>
igitur	(dunque/quindi) = ergo
item	(così pure) = etiam (inoltre)
quandō?	
	superlātīvus

Iān.	Capricornus
Febr.	Aquārius
Mārt.	Piscēs
Apr.	Ariēs
Māj.	Taurus
Iūn.	Geminī
Iūl.	Cancer
Aug.	Leō
Sept.	Virgō
Oct.	Libra
Nov.	Scorpiō
Dec.	Sagittārius

Calendario romano

→ non c'era suddivisione dei mesi in settimane (c'erano solo 3 giorni del mese con nome)

1° giorno mese: Kalendae

5°/7°: nonae → sono ♀
13°/15°: idus → plurali!

marzo	tutti
maggio	gli altri
luglio	
ottobre	mesi
1. kalendae	
5 nōnae	
7 nōnae	īdūs
13 īdūs	
15 īdūs	

5ª declinazione

→ vocaboli del capitolo: diēs, meridiēs, paciēs, glaciēs, res (cosa)

	Singulāris	Plūralis
Nōminatīvus	diēs	diēs
Accūsatīvus	diēm	diēs
Genetīvus	diēi	diērum
Datiūs	diēi	diēbus
Ablatīvus	diē	diēbus

-ēs	-ēs
-em	-ēs
-ēi	-ērum
-ēi	-ēbus
-ē	-ēbus

ablativus temporis

→ ablativo può indicare tempo (rispondere alla domanda "quando?")

- Mense Decembri
  - Illō tempore
  - Diē septimo
  - Hora prima
- MA, quando è un caso di tempo continuato,
si usa ACCUSATIVO (per quanto tempo? centum annos vivere)

erat et erant

→ passato di "est" e "sunt"

Esempio: Tunc Martius mensis primus erat (passato)

spraetitium
imperfectum

Superlativus

→ si declina con 1^a e 2^a

→ "il più..." → pinisce con "issimus", "iseima", "isimum"

Esempio: "brevissimus" = il più breve

declina
con 1^a e 2^a

declin.
con 3^a

Positivo: longus-a-um (lungo)

Comparativo: longior-ius (più lungo che)

Superlativo: longissimus-a-um (il più lungo)

3^a

3 GRADI COMPARAZIONE
DELL'AGGETTIVO

Superlativus

Aetna mōns altus est, altior quam ceteri montes Siciliae: is mōns Siciliæ altissimus est. **♂ 2^a declin.**

Via Appia longa est, longior quam ceterae viae Italie: ea

via Italie longissima est. **♀ 1ª declin.**

·ire verbum breve est, brevius quam cetera verba Latina: id verbum Latinum brevissimum est. **♂ 3ª declin.**

·Altior, longior, brevius comparativus est. "Altissimus, lon-

gissima, brevissimum" superlativus est. Superlativus est ad-

iectivum declinatioñis I et II: -issimus-a-um.

esercizi

1

→ accusativus temporis (tempo continuato)

Exemplum: Iulia duas horas dormit.

1. HOMO SANUS CENTUM ANN OS VIVERE POTEST.
OS
2. NEMO DUCENT ~~UN~~ ANN OS VIVIT.
~~UN~~
3. CANIS DUODECIM ANN OG VIVERE POTEST.
4. MEDUS MULT AS HOR AS IN SOLE AMBULAT.
5. AEMILIUS SEX MENS EG IN GERMANIA MILITAT.
6. QUINTUS TRES DI EG ET TRES NOCT EG IN LECTO IACET.
AS
7. MILITES PAUC OS HOR AS DORMIUNT.
~~OS~~

2

→ comparativo e superlativo

1. NULLUS MENSIS BREV iqr EST QUAM FEBRARIUS: IS MENSIS ANNI BREV ~~iSSiNUS~~ EST.
2. SOL EST STELLA CLAR iqr QUAM CETERA STELLAE: SOL STELLA CLAR ~~iSSiMA~~ EST.
3. NILUS FLUMEN LONG iys ET LAT iys EST QUAM CETERA FLUMINA AFRICAE: ID FLUMEN AFRICAE LONG ~~iSSiNOM~~ LAT ~~iSSiMUN~~ EST.
4. NULLI MILITES FORT iQES SUNT QUAM ROMANI: ROMANI MILITES FORT ~~iSSiM~~ SUNT.
5. TIBERIUS PRENOMEN LONG iys EST QUAM CETERA PRAENOMINA: ID PRAENOMEN LATINUM LONG ~~iSSiM~~ EST.
6. VERBA IRE ET DARE BREV iORA SUNT QUAM CETERA VERBA LATINA: EA VERBA LATINA BREV ~~iSSiMA~~ SUNT.
7. MERIDIE SOL ALT iQR IN CAELO EST QUAM ANTE ET POST MERIDIEM: MERIDIE SOL ALT ~~iSSiM~~ EST IN CAELO.
8. MEDUS: "NULLA FEMINA TAM FORMOSA AUT TAM PROBA EST QUAM LYDIA: EA FEMINA FORMOS ~~iSSiNA~~ AC PROB ~~iSSiNA~~ EST!"

(3)

1. DI_ES EST TEMPUS A MANE AD VESPERUM.
2. HORA SEXTA DI_EM DIVIDIT IN DUAS AEQUAS PARTES.
3. VESPER EST FINIS DI_EI.
4. DI_E PRIMO MENSIS SEPTEMBRIS NOMEN EST KALENDAE SEPTEMBRIS.
5. DI_E QUINTO DECIMO POST LUNAM NOVAM LUNA PLENA EST.
6. AESTATE DI_ES LONGIORES SUNT QUAM NOCTES.
- 365
7. ANNUS CCCLXV DI_ES HABET; NUMERUS DI_ERUM MAGNUS EST.
8. PRIMI MENSUM DI_ES NOMINA SUNT KALENDAE JANUARIAE, FEBRUARIAE, MARTIAE, APRILES, CETERA.
9. MENSES INCIPIUNT AB IIS DI_EBVS QUI KALENDAE DICUNTUR.
obj. plur.

ABLATIVE

↳ nominativus ("nomen est")
 ↳ temporis (tempore finito)
 "no dia tan"

(4)

1. ANTIQUIS TEMPORIBUS MARTIUS MENSIS PRIMUS ERAT.
2. SEPTEMBER, QUI NUNC MENSIS NONUS EST, TUNC MENSIS PRIMUS ERAT.
3. TUNC ROMA URBS NON TAM PULCHRA ERAT QUAM NUNC EST.
- urbs - urbis ♀*
4. TUNC ROMANI PAUCIORES ERANT QUAM NUNC SUNT.
5. ANTE TEMPUS CAESARIS MENSIS PRIMO NOMEN ERAT QUINTILIS.

(5)

Ablativus temporis

1. AESTAT **E** DIES LONGIORES SUNT QUAM HIEM**E**.

mensis-mensis ♂

2. MENS **E** MARTI **O** ET MENS **E** SEPTEMBR*i* **O** DIES AEQUI SUNT
AC NOCTES *↳ Martius-i* ♂ *↳ Septembris-Septembris* ♂

ab:

3. HOR **A** SEXT **A** VEL MERIDI **E** SOL ALTISSIMUS EST.

4. QUANDO LUCET LUNA? LUNA NOCT **O** LUCET.

5. DI **O** OCTAV **O** POST LUNAM NOVAM LUNA DIMIDIA EST.

6. VER **O** ARBORES NOVIS FOLIIS ORNANTUR

7. E **O** TEMPOR **O** AVES NIDOS FACIUNT.

risposte

(1)

1. HOMO SANUS CENTUM ANNOS VIVERE POTEST.
2. NEMO DUCENTOS ANNOS VIVIT.
3. CANIS DUODECIM ANNOS VIVERE POTEST.
4. MEDUS MULTAS HORAS IN SOLE AMBULAT.
5. AEMILIUS SEX MENSES IN GERMANIA MILITAT.
6. QUINTUS TRES DIES ET TRES NOCTES IN LECTO IACET.
7. MILITES PAUCAS HORAS DORMIUNT.

(2)

1. NULLUS MENSIS BREVIOR EST QUAM FEBRUIARIUS: IS MENSIS ANNI BREVISSIMUS EST.
2. SOL EST STELLA CLARIOR QUAM CETERA STELLAE: SOL STELLA CLARISSIMA EST.
3. NILUS FLUMEN LONGIUS ET LATIUS EST QUAM CETERA FLUMINA AFRICAE: ID FLUMEN AFRICAE LONGISSIMUM ET LATISSIMUM EST.
4. NULLI MILITES FORTIORES SUNT QUAM ROMANI: ROMANI MILITES FORTISSIMI SUNT.
5. TIBERIUS PRENOMEN LONGIUS EST QUAM CETERA PRAENOMINA: ID PRAENOMEN LATINUM LONGISSIMUM EST.
6. VERBA IRE ET DARE BREVIORA SUNT QUAM CETERA VERBA LATINA: EA VERBA LATINA BREVISSIMA SUNT.
7. MERIDIE SOL ALTIOR IN CAELO EST QUAM ANTE ET POST MERIDIEM: MERIDIE SOL ALTISSIMUS EST IN CAELO.
8. MEDUS: "NULLA FEMINA TAM FORMOSA AUT TAM PROBA EST QUAM LYDIA: EA FEMINA FORMOSISSIMA AC PROBISSIMA EST!"

(3)

1. DI~~E~~S EST TEMPUS A MANE AD VESPERUM.
2. HORA SEXTA DI~~E~~M DIVIDIT IN DUAS AEQUAS PARTES.
3. VESPER EST FINIS D~~E~~I.

4. DIE PRIMO MENSIS SEPTEMBRIS NOMEN EST KALENDAE SEPTEMBRIS.
5. DIE QUINTO DECIMO POST LUNAM NOVAM LUNA PLENA EST.
6. AESTATE D~~E~~S LONGIORES SUNT QUAM NOCTES.

7. ANNUS CCCLXV D~~E~~S HABET; NUMERUS D~~E~~RUM MAGNUS EST.
8. PRIMI MENSUM D~~E~~S NOMINA SUNT KALENDAE IANUARIAE, FEBRUARIAE, MARTIAE, APRILES, CETERA.
9. MENSES INCIPIUNT AB IIS D~~E~~BUS QUI KALENDAE DICUNTUR.

(4)

1. ANTIQUIS TEMPORIBUS MARTIUS MENSIS PRIMUS ERAT.

2. SEPTEMBER, QUI NUNC MENSIS NONUS EST, TUNC MENSIS PRIMUS ERAT.

3. TUNC ROMA URBS NON TAM PULCHRA ERAT QUAM NUNC EST.

4. TUNC ROMANI PAUCIORES ERANT QUAM NUNC SUNT.

5. ANTE TEMPUS CAESARIS MENSI PRIMO NOMEN ERAT QUINTILIS.

(5)

Ablativus temporis

1. AESTATE DIES LONGIORES SUNT QUAM HIEME.

2. MENSE MARTIO ET MENSE SEPTEMBRI DIES AEQUI SUNT AC NOCTES

3. HORA SEXTA VEL MERIDIE SOL ALTISSIMUS EST.

4. QUANDO LUCET LUNA? LUNA NOCTE LUCET.
    nocte - noctis ♀

5. DIE OCTAVO POST LUNAM NOVAM LUNA DIMIDIA EST.

6. VERE ARBORES NOVIS FOLIIS ORNANTUR

7. EO TEMPORE AVES NIDOS FACIUNT.

